

УДК 351:005.1

[https://doi.org/10.32689/2617-2224-2022-1\(29\)-10](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2022-1(29)-10)

Кузик Петро Миколайович,

здобувач кафедри публічного адміністрування, Міжрегіональна Академія управління персоналом, 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2, <https://orcid.org/0000-0003-3855-2524>

Kuzyk Petro Mykolaiovych,

Applicant at the Department of Public Administration, Interregional Academy of Personnel Management, 03039, Kyiv, Frometivska str., 2, <https://orcid.org/0000-0003-3855-2524>

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ ВИБОРІВ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті розглядається нормативно-правове забезпечення механізму державного управління виборчою безпекою в Україні, що здійснюється відповідно до Конституції України, загально визнаних принципів і норм міжнародного права, міжнародних договорів України, Угоди про асоціацію між Україною та інші акти Президента України та Кабінету Міністрів України, відомчі положення, установчі політичні документи (стратегії, концепції, доктрини). Демократична влада отримує законну силу в ході загальнонародних виборів. Проте справжніми виборами можуть бути не всякі суспільно-політичні процеси, які базуються на голосуванні громадян. Наведено державні органи, покликані забезпечити безпеку виборчого процесу, окреслено основні нормативно-правові документи.

Наведено результати аналізу наявних підходів та нормативних документів до оцінки процесу безпеки.

З'ясовано, що чим вищим є освітній рівень громадянина, тим більше він політично зорієнтований і схильний до демократичних змін. Рівень освіти, особливо правової, впливає на особистість громадянина, тобто у більш освічених людей розвинуте прагнення до ефективної участі в політичному процесі, що відкриває їм доступ до політичної влади.

У процесі дослідження виявлено, що в даний час проблема пошуку комплексних стимулів для підвищення рівня регулювання, у сфері безпеки виборів в Україні, залишається актуальною, а достовірність результатів досягається шляхом правильного використання сучасних методів аналізу, обробки статистичної інформації та прогнозованого механізму виборчого процесу. Важливо не тільки створити систему комплексного захисту, а й забезпечити її функціонування

Ключові слова: виборче право, виборчий процес, державне управління.

ENSURING THE LEGAL MECHANISM OF STATE MANAGEMENT OF ELECTION SECURITY IN UKRAINE

Abstract. The article considers the legal support of the mechanism of state management of electoral security in Ukraine, carried out in accordance with the Constitution of Ukraine, generally accepted principles and norms of international law, international treaties of Ukraine, the Association Agreement between Ukraine and other acts of the President of Ukraine and the Cabinet of Ministers, constituent

political documents (strategies, concepts, doctrines). Democratic power gets legal force during national elections. However the real elections can be not every social and political processes that are based on voting of citizens. The state bodies called upon to ensure the security of the election process are given, and the main normative and legal documents are outlined.

Thus higher is an educational level of citizen, the anymore he is politically orientated and apt to the democratic changes. The level of education especially legal influences on personality of citizen, id est for more well-educated people the developed aspiring to the effective participating in a political process that opens to them access to political power.

The results of the analysis of existing approaches and normative documents to the safety process assessment are presented.

The study found that currently the problem of finding comprehensive incentives to improve regulation in the field of election security in Ukraine remains relevant, and the reliability of the results is achieved through the proper use of modern methods of analysis, statistical processing and projected mechanism of the election process. It is important not only to create a system of comprehensive protection, but also to ensure its functioning

Key words: suffrage, electoral process, public administration.

Постановка проблеми. Розвиток України як незалежної держави залежить від ефективного функціонування її виборчого процесу. У той час, коли кожна країна, якою б розвиненою вона не була, жодним чином не застрахована від агресивної поведінки іншої держави. Тому до пріоритетних завдань держави входить така діяльність, як забезпечення правового механізму державного управління виборчою безпекою, що є визначальним у контексті існування та розвитку України.

Загалом безпеку можна визначити як якісну характеристику об'єкта, здатність об'єкта до існування і розвитку, його захист від внутрішніх і зовнішніх загроз. Роль, місце кожного з елементів захисту визначаються обставинами, які фактично складаються протягом певного періоду часу всередині та поза об'єктом.

Дану статтю присвячено системі правового регулювання правовідносин в межах виборчого процесу у сфері національної безпеки, що базується на положеннях (нормах) Конституції України; спеціальних законах України щодо виборчого процесу; нормативно-правових актах уповноважених органу адміністрування виборів; особливостях регулювання правовідносин в межах виборчого процесу у сферах національної безпеки.

Мета дослідження. Метою статті є обґрунтування та аналіз забезпечення нормативно-правового механізму державного управління безпекою виборів в Україні.

Основний зміст дослідження. Поняття «виборче право» являє собою конституційно-правовий інститут, який об'єднує в собі норми Конституції України і норми поточного виборчого законодавства, якими закріплено

основоположні принципи участі громадян у виборах, порядок призначення, підготовки та проведення виборів, а також порядок і процедури встановлення результатів народного волевиявлення (Колісник, Барабаш, 2008, с. 200). Для подальшого розвитку України як демократичної держави важливим є приведення українського виборчого законодавства та практики проведення виборів у відповідність до європейських виборчих стандартів. Обов'язковою передумовою і визначальною ознакою демократичної, правової держави, якою Україну проголошено на конституційному рівні, є проведення періодичних, вільних виборів, сутність яких полягає в оновленні складу представницьких органів публічної влади та зміні виборних посадових осіб на основі демократичних процедур (Колісник, Барабаш, 2008, с. 201). Громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування (Конституція України, 1996, Ст.38). Громадяни України шляхом участі у виборах, референдумах та інших формах безпосередньої демократії, а також через органи державної влади та місцевого самоврядування, які вони обирають, переслідують національні інтереси, добровільно та при виконанні конституційних обов'язків, передбачених законодавством України заходів; як безпосередньо, привертати увагу громадськості та державних установ до небезпечних явищ і процесів у різних сферах життя країни; законно захищати власні права та інтереси

Дане поняття в об'єктивному розумінні трактується сукупністю правових норм, які закрі-

плюють порядок формування органів публічної влади. Розгляд «виборчого права» як суб'єктивного права виокремлює активне та пасивне виборче право. На сьогодні нормативно-правове забезпечення національної безпеки продовжує формуватися і має понад 50 законів України та 8 указів Президента України, які постійно оновлюються. У дослідженні Н.В. Богашевої, Ю.Б. Ключковського, Л.В. Колісецької, яке присвячене проблемі еволюції виборчого законодавства України, поняття «виборче право» розкривається як один із важливих інститутів конституційного права будь-якої демократичної держави, який регулює суспільно-політичний процес, завдяки якому відбувається формування та легалізація влади, що походить від народу. Демократична влада отримує законну силу в ході загальнонародних виборів. Проте справжніми виборами можуть бути не всі суспільно-політичні процеси, які базуються на голосуванні громадян. Зокрема практика «виборів» у період панування тоталітарного комуністичного режиму (Богашева, 2006).

Виборче право в процесі виборів включає такі прояви:

- 1) проводити передвиборчу агітацію;
- 2) здійснювати передвиборчі заходи, зокрема: дебати, круглі столи, зустрічі, мітинги тощо;
- 3) висувати кандидатів у депутати та на виборні посади;
- 4) працювати у виборчих комісіях;
- 5) бути довіреною або уповноваженою особою, представником;
- 6) ставати офіційним спостерігачем;
- 7) здійснювати функції розпорядника виборчого фонду тощо.

Поняття «виборчий процес» розглядається як певна діяльність органів і громадян, спрямована на підготовку і проведення виборів та як система правових норм, що регулюють цю діяльність (Бандурка, 2015, с. 29).

Принципи виборчого права України – це основні засади, керівні положення, що визначають сутність і зміст реалізації та гарантування виборчих прав громадян України і забезпечують передбачений Конституцією та законами України порядок організації і проведення всіх виборів у державі (Бандурка, 2015, с. 29). Згідно з дослідженнями А.С. Бандурки, принцип загальних виборів, відповідно до якого активне і пасивне виборче право визначається за всіма особами, які відповідають певним ознакам, встановленим законодавством. По суті вказаний принцип означає залучення до виборів великої кількості виборців. Забезпе-

чуючи право прямого голосування, українське законодавство особливого значення надає персональному голосуванню виборця, що забезпечує самостійне прийняття виборцем рішення щодо власного голосу, а також дає змогу зменшити можливість маніпулювання виборчими бюлетенями у процесі підрахунку голосів (Бандурка, 2015, с. 34).

У світовій конституційно-правовій практиці існує велика кількість різновидів виборчих систем, але всі вони є специфічними модифікаціями одного з трьох типів:

- 1) мажоритарна виборча система;
- 2) пропорційна виборча система;
- 3) змішана або мажоритарно-пропорційна виборча система.

Поняття «виборча система» тлумачиться відповідно до широкого та вузького підходів. Згідно з першим, виборча система є сукупністю усіх суспільних відносин, що складаються в процесі формування представницьких органів публічної влади: органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Відповідно до вузького підходу, виборча система являє собою спосіб голосування та визначення результатів виборів та порядок розподілу депутатських мандатів у представницькому органі публічної влади за результатами виборів.

На теперішній час відповідно до Конституції виокремлюють три типи виборів:

- 1) вибори Президента України;
- 2) вибори народних депутатів України;
- 3) місцеві вибори.

При Президенті України Володимирі Зеленському Виборчий кодекс України було доопрацьовано відповідно до його сімнадцяти пропозицій. Як зазначив Президент України: Кодекс, що надійшов на підпис, містить положення, які не відповідають Конституції України, не враховують останні позитивні зміни до виборчого законодавства, спрямовані на його удосконалення, не узгоджуються із законодавчими актами, які є базовими у відповідній сфері, не забезпечують належної регламентації й організації виборчого процесу, ефективного контролю за здійсненням виборчих процедур (Зеленський, 2019).

Для всієї правової системи та правового забезпечення державного управління виборчим процесом в Україні фундаментом має стати Конституція України. Важливим напрямом реформування системи державного управління виборчим процесом є розробка та прийняття Виборчого кодексу України, який був би базовим документом всього виборчого законодавства (Савков, с. 29).

Виборчий процес, як поняття, розкривається в певній діяльності органів і громадян, яка спрямована на підготовку і проведення виборів та визначається системою правових норм, що регулюють цю діяльність; принципи виборчого права України є керівними положеннями, що визначають сутність і зміст реалізації та гарантування виборчих прав громадян України і забезпечують передбачений Конституцією та законами України порядок організації і проведення всіх виборів у державі.

В останні роки додатковим фактором, що вплинув на еволюцію не лише законодавчого регулювання інституту виборів, а й власне виборчої системи, стали настійні намагання змінити конституційні засади стосунків між законодавчою та виконавчою владою у державі, змістити центр тяжіння у змішаній (президентсько-парламентській) формі державного управління в Україні, зафіксованій Конституцією 1996 року, у бік парламенту. Вони супроводжувалися запровадженням пропорційної виборчої системи не лише на виборах Верховної Ради України, але й Верховної Ради АРК, обласних, районних та міських рад. Також додатковим впливовим фактором еволюції виборчого законодавства України стала розробка загальновищаних міжнародних стандартів та наближення до їх законодавчої реалізації. Дотримання цих стандартів, принципів гарантує не лише виборчі права громадян, але й саму суть демократичного політичного режиму у державі (Богашева, 2006).

В своєму дослідженні проблеми захисту персональних даних В. Пилипчук відзначає занепокоєння громадян України у зв'язку з можливістю їх незаконного поширення і несанкціонованого використання. Результати вивчення даної проблеми дозволили зробити висновок щодо необхідності «розробки та впровадження нової системи захисту персональних даних (Пилипчук, 2019, с. 103).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підвищення правової та політичної культури учасників виборчого процесу необхідно проводити за сприянням і участю центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, установ, організацій, об'єднань громадян, навчальних і наукових закладів, виборчих комісій та засобів масової інформації з використанням міжнародного досвіду й співпраці з міжнародними та зарубіжними організаціями, що займаються проблемами виборчих систем і технологій. Таким чином, вищим є освітній рівень громадянина, тим більше він політично зорієнтований і схиль-

ний до демократичних змін. Рівень освіти, особливо правової, впливає на особистість громадянина, тобто у більш освічених людей розвинуте прагнення до ефективної участі в політичному процесі, що відкриває їм доступ до політичної влади. Підвищення правової культури виборців передбачає удосконалення системи правової освіти та системи інформування громадян через засоби масової інформації, Центральною виборчою комісією, територіальними і дільничними виборчими комісіями, проведення консультативних заходів, спрямованих на усвідомлення учасниками виборчого процесу відповідальності за порушення виборчого законодавства; видання науково-практичних коментарів до виборчих законів; проведення соціологічних опитувань щодо виборів і оприлюднення їх результатів (Савков, 2010, с. 28).

Таким чином, використання системно-структурного методу дозволило виокремити складові частини правового механізму державного управління безпекою виборів в Україні для його удосконалення. Напрями його удосконалення, до яких віднесено: вдосконалення нормативно-правової бази щодо забезпечення відносин в межах виборчого процесу відповідно до викликів та загроз внутрішнього та зовнішнього середовища; здійснення організації адміністрування виборів на основі моніторингу для забезпечення безпеки виборів; гармонізація вітчизняного законодавства в безпековій сфері виборчого процесу; підвищення правової та політичної культури учасників виборчого процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституційне право України : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. В.П. Колісника та Ю.Г. Барабаша. Харків : Право, 2008, 416 с.
2. Верховна Рада України; Конституція України, Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (Редакція станом на 01.01.2020).
3. Богашева Н.В., Ключковський Ю.Б., Колісницька Л.В. Дослідження деяких аспектів еволюції виборчого законодавства України (1989–2006 роки). Київ : ПЦ «Фоліант». 2006. 146 с.
4. Бандурка А.С. Конституційні засади виборчого процесу в Україні. *Європейські перспективи*. № 7. 2015. С. 28–37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evre_2015_7_8.
5. Зеленський В.А. Пропозиції до Виборчого кодексу України. 2019. URL: <https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=66849&pf35401=499945>.
6. Савков А.П. Державне управління виборчим процесом в Україні: теоретико-методологічні засади : автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.01 / ВР України, Ін-т законодавства. Київ, 2010. 36 с.

7. Пилипчук В.Г. Розвиток системи захисту персональних даних в контексті забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави. Актуальні проблеми управління інформаційною безпекою держави : зб. тез наук. доп. наук.-практ. конф. (Київ, 4 квітня 2019 р.). Київ : Нац. акад. СБУ, 2019. С. 99–105.

REFERENCES

1. Kolisnyk, V. P. & Barabash, Yu. H. (Eds.) (2008). *Constitutional law of Ukraine*. Kharkiv: Pravo, 416 p. [in Ukrainian].
2. Constitution of Ukraine № 254k/96-VR. (1996, June 28). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, [in Ukrainian].
3. Bohasheva, N. V., Kliuchkovskiy, Yu. B. & Kolisetska, L. V. (2006). *A study of some aspects of the evolution of Ukraine's electoral legislation (1989-2006 years)*. Kyiv: PTs "Foliant" [in Ukrainian].
4. Bandurka, A. S. (2015). The constitutional foundations of the electoral process in Ukraine. *Yevropei ski perspektyvy*, 7, p. 28-37. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evpe_2015_7_8 [in Ukrainian].
5. Zelenskyi, V. O. (2019) *Proposals for an Electoral Code of Ukraine*. [in Ukrainian]. Retrieved from: <https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=66849&pf35401=499945>
6. Savkov, A. P. (2010) *Public administration of the electoral process in Ukraine: theoretical and methodological foundations*. Extended abstract of candidate's thesis, P. 36 [in Ukrainian].
7. Pylypchuk, V. H. (2019). Development of a personal data protection system in the context of ensuring the information security of individuals, society, and the state. *Aktualni problemy upravlinnia informatsiinoiu derzhavy* (pp. 99-105). Electronic issue. Kyiv: Nats. akad. SBU [in Ukrainian].